Cilt-1 No. 10 — 10 Yedincay — Temmuz 1942

TÜRKCÜ, İLMÎ, EDEBÎ

Bu Türklerin dergisidir

Soyadları	**Rıza Nur**
Tunus Türk Şiirlerinden İki Tâne Daha	**Rıza Nur**
Osmanlı Pâdişahları	**Atsız**
Karacaoğlanın Azarbaycan Şivesinde Bir Şiiri	**Rıza Nur**
Folklor: Konyada Yağmur Duası	**Mehmed Halid Bayrı**
Milliyetciliğimiz Nasıl Olmalıdır?	**Sıtkı Tunçer**
Melodi (Şiir)	**M. Uluğ Turanlıoğlu**
Arzu (Şiir)	**Ertuğrul Ş. Pişkin**
La Rochefoucauld	**Edib Ayel**
Koşma (Şiir)	**Ali Huzurî**
Bozdoğanlılar Arasında Dadaloğlu	**Ali Rıza Yalgın**
Tanrıdağa Dâvet (Şiir)	**Necib Sözmen**
Özyurdla Hasbihal (Şiir)	**A. Erdoğan Müftüoğlu**
Yolculuk (Şiir)	**R. Talât Turanlı**
Ayşe'me (Şiir)	**Suat Vural**
Fâtih İstanbulda	**Kemal Or**

10 Kuruş

Cuma günleri çıkar

Bozdoğanlılar Arasında Dadaloğlu

Yazan: Ali Rıza Yalgın

On beş seneyi geçen uzun bir zaman danberi Türk halk bilgisine ve saz şâirlerine âid neşretdiği tedkiklerle bu sahanın değerli bir unsuru olduğunu gösteren Mehmed Halid Bayrı'nın «Ülkü» mecmuasında çıkan «Dadaloğlu» hakkındaki yazısından, bu konu üzerinde de çalışmakda olduğu anlaşılmakdadır. Bunun için ben de «Dadaloğlu» ile ilgili notlarımı ortaya koymak şartile çok aziz arkadaşım Mehmed Halid Bayrıya biraz daha malzeme temin eylemek arzusunu duydum.

Çukurovanın Ceyhan nehri şimalinde toplu olarak iskân edilmiş Bozdoğanlı o baları arasında Endel köyündeyim (1).

Bu köy: Hemite adını taşıyan kale harabesi ile nehrin on kilometre garbında Bodrum adındaki «Hiyeropolis» harabeleri arasında ve nehir kenarında yerleşmiş bir Bozdoğanlı köyüdür.

(1937) mayıs ayı içinde bu köyde Ahmed efendinin misafir odasında Bozdoğanlı ihtiyarlariyle görüşüyorum.

O zaman (66) yaşlarında kulakları sağır olan İybiş Kâhyaoğlu Molla Ömer konuşduğumuz mevzuu öğrenmek istedi ve bize:

— Neler görüşüyorsunuz? bi yol bana da söyleyin emi..?

Ben derhal ihtiyarın yanına sokuldum ve «Dadaloğlu» nu konuşuyoruz. Sen ne dersin? dedim. Ömer ağa mühim bir ciddiyetle:

— O bizden değil.. Dadaloğlu Avşardır (?) dedi. Halbuki: ben Dadaloğlu'nu çokdan neşretmiş ve Karahacılı aşiretinden olduğunu yazmışdım (2). Artık Ömer ağayı hepimiz kulak kesilerek dinlemeğe başladık:

Molla Ömer ağa «Dadaloğlu Avşardır deyor.» Halbuki biz bunu şimdiye kadar Kara hacılı aşiretinden olduğunu biliyorduk. Molla Ömer dedi ki: «Reyhanlıdan (3) Mürseloğlu ile Bozdoğanlıdan Çapanoğlu Binboğaya Sahraya gitmişler. Canları iyi âşık istemiş. Dadaloğlunu Avşar içinden çağırtmışlar. Âşık gelmiş. Ona birkaç türkü söyle, söyle ama içine Avşarı katma demişler. Dadaloğlu'na karı boşatmışlar (yemin etdirmişler) Dadaloğlu söz vermiş türküye başlamış. Fakat hiç çâre yok gine Avşarı karışdırmış ve dinleyen beylere demiş ki:

— Sıraya gelirse âşık: kafiyeden geçmez. Ben Safiye (karısının adı) den geçerim ama kafiyeden geçemem, demiş. «Telâk-ı selâse ile karısını boşayarak yemin etdiği halde yine dayanamamış Avşardan bahsetmiş.»

Molla Ömer ağa kasdî olarak Dadaloğlunun Avşar olduğunu söylemekdedir. Bundan sora Ömer ağa işe daha ziyâde ehemmiyet vererek dedi ki:

— Aşiretde dağlarda yaşayan adamlara «kürd» derler. Bir gün Ceritden: Bekir Hasan Bey, Dadaloğlunu odasına çağırmış, türkü söyletiyormuş: meclisde iki adam Dadaloğlu'nun türkülerini dinlerken bir birinin kulağına fısıldamışlar. Demişler ki:

— Bu âşık iyi âşık ama Kürd olmasaydı: (dağlı olmasaydı demekdir).

Dadaloğlu bunu duymuş, söylediği türküyü bırakmış bu heriflere cevab vermiş:

Atına vur da gümüş ireşme
Tecerliden Ceride baş koşma
Ha dence bin atlısı binerdi serçeşme
Mürseloğlu (4) Kürd yeğeni değil mi

Yoğ, yoğ olmuş da gidiyor göçü
Bağ ve bostan olmuş evinin içi
Darılıncada (Şammara [5]) yiyirtdi göçü
Kerimoğlu kürd yeğeni değil mi?

Kerimoğlu biliyoruz ki: Bozdoğanlıların ağalarındandır. Aşiret arasında (Kürd) yalnız dağlarda yaşayanlara verilen isimlerdendir. Bunun için «Kürd» ismi Türkmenler arasında yabancı bir ırk isimlerinden değildir.

Molla Ömer ağa: bundan sora Dadaloğlunun bir Gâvur kızı ile geçirdiği bir imtihanı anlatmağa başladı:

«Dadaloğlu» âşık Gâvur kızı ile saz almacasına bahse başlamışlar:

Gâvur kızı:

Bir ağaç vardır, dalı Arş-ı Rahmana dönükdür
Unun korkusundan kimler kanıkdır?
Eşiğini kim çatık, kapısını kim yonubdur?
Unun bekçisini bil Veli, bil Veli.?. (6)

Dadaloğlu bu muammanın cevabını şöylece vermiş:

Tûbâ ağacıdır, dalı Arş-ı Rahmana dönükdür

Korkusundan mü'min olanlar kanıkdır.
Eşiğini Halilullah çatıkdır.
Unun bekcisi Rızvandır hey Gâvur kızı

Gâvur kızı:

Dadaloğlu bozuladı (7)
Gene sözün tazaladı (tazeledi)
Yer altında Sarı Öküzü
Kimin ineği buzağladı?

Dadaloğlu:

Dedem dedeni sınadı
Baban da etdi bu inadı
Yer altında Sarı öküzü
Kim tutup, kim eniledi? (8)

Bunun üzerine Gâvur kızı mağlûb oldu, sedefli sazını Dadaloğluna teslim etti. Biz Molla Ömer ağa ile konuşurken meclisimizde Ali oğlu Dede adında bir zat söze karışdı. Ve Kul Mehmede âid olan şu türküyü okudu:

İnsan oğlu şu dünyaya gelince
Kuru ağaçda bir dal bitmiş gibolur.
Kâmil olup on beşine değince
Cevahirden yükün tutmuş gibolur.

Yüce dağ başında yayılan ceyran
Avcular geliyorda sipere dolan
Olur olmaza da sırrını veren
Kütüklü sellere gitmiş gibolur.

Bulana da deli gönül buluna
Ay gele de orta yere dolana
Bir yiğidin doştu yakın olana
Günde düğün bayram etmiş gibolur.

O kim idi Kul Mehmedi kayıran
Sevdiceğini bir birinden ayıran
Mahanatın sofrasında doyuran
İki elleriyle ağı yutmuş gibolur.

Kul Mehmedin bu türküsünü hemen bütün Bozdoğanlılar bilir.

Molla Ömer ağa bundan sora bana döndü. Gayet saf bir edâ ile:

— Efendi şimdi söyliyeceğim türküyü hiç unutma. Her vakit senin içini besler. Bu türkü: Üçgöz oğlunun türküsüdür. Bunun yedi karalamasını bilenler dünyada kimsenin öğüdünde boyun eğmezler.

Hemen ihtiyarın çok medhetdiği bu türküyü yazdım.

Dinlen ağlar ben bir mana söyleyen
Kullar mahanata muhtac olmasın
Benim sözüm alanlara öğüttür.
Yârenler hâtrına bir şey gelmesin.

Sır sırdan ötede sırra doyulmaz
Sır altun terezi, karşı durulmaz
At, pusat vermeylen adam soyulmaz
Sırrını yadele veren soyulur.

Bu türküyü ihtiyar Ömer ağa bu kadar biliyordu. Nihayet de her beş parçalık kesiminin gerisini getiremedi. Bana: «İşte benim bildiğim bu kadar, geri kalanını da başkasından yaz» dedi ve başka türkülere geçdi.

Size: Ömer ağadan aldığım bir iki Dadaloğlu parçasını daha yazayım:

Bülbül ne durun bahar gelir yaz gelir
Bizim ile durna ile kaz gelir
Boyları uzun ablak koğunun
İşittim kulağıma bir avaz gelir.

Ne hoş olur da bizim ilin cereni
Gönül arzu eder eşi yereni
Bize dndü şu dağların boranı (10)
Yare dönsem mor sünbüllü yaz gelir.

Gönül arzu eder dostun ilini
İğrar mı (11) ola kara saçın telini
Verseler de istemem dünya malını
Gönül dostu görmeyince zor gelir

Aslımı sorarsan Dadalı zatım
Yaz bahar ayında arttı firkatım
Sılada sıkıldı benli kır atım
Kak gidelim karlı dağlar düz gelir

Ömer ağa biraz durdu ve bir of çekerek:

— Unutdum efendi... unutdum. Buna ihtiyarlık derler. Gözlerini kırpışdırdı ve tekrar başladı.

Göçtü mü ola da yiğit ilin hepisi
Doldumu ola da Ereğlinin sergisi
Yel eserde gelir yarın kokusu
Yayla gülü sehillerde solar mı. (12)

Dağ boğazında da bir gelin gezer
Gelinin bakışı ciğerim ezer
Yaylalarda türer mi böyle bir güzel
Yayla gülü sehillerde solar mı.

Yandım ola yıkık hanın feneri
Avcılar da dolanıyor keleri (13)
Sana derim Hayvanlının çinarı
Yayla gülü sehillerde solar mı.

Dadaloğlu sevli (servi) boylun dinelmiş
Sol yanımda kara gözlüm gücenmiş
Kaçak deyu boy a tımda direnmiş
Yayla gülü sehillerde solar mı.

Eğer ilerde bu mevzua yâni Dadaloğluna âid kolleksiyonlarımda daha başka parçalar bulursam yine size sunmağa çalışırım. Şimdilik bu kadar.

27.XII.1941

Ali Rıza Yalgın

Tanrıdağa Dâvet

Çıkalım yoldaşım TANRIDAĞINA
Başımız bulutlu göklere değsin,
Diz çöküp yalvar da TÜRK TANRISINA
Ak bulutlu gökler bize baş eğsin.

Ünlü türküm OĞUZ KAGAN oğluyum,
Ata yurtlu kutsal TANRIDAĞLIYIM
Ülküme ezelden, içten bağlıyım
İşte TANRIM başım göklere değsin.

Dağları dağlara vururum OĞUZ
TANRININ DAĞINA varırım OĞUZ,
Varmazsam dalımda kururum OĞUZ,
Söyle deli dağlar bize baş eğsin.

Gel kardaşım gel de gönlün nurlansın
Kalbinde ülkünün ateşi yansın
Irkın orda, sen de o dağlardansın
Yürü cennet yurda TANRIDAĞINA

Şanlı OĞUZ oğlu yiğit KÜRŞADIM
Onlara benzerim NECİBdir adım
Onların emridir benim feryadım
«YÜRÜ CENNET YURDA TANRIDAĞINA.»

Necip Sözmen
6-6-942
İZMİR

(1) Daha fazla malûmat lâzımsa : «Cenubda Türkmen oymaklar (kısım 4 sayfa 59).

(2) Bak : cenubda Türkmen Oymakları (kısım : 3 sayfa : 41).

(3) Bursada bu isimde bir mahalle vardır.

(4) Eski Hatay Cumhur başkanı Tayfur Sökmen, Mürsel oğlu âilesindendir.

(5) Cenupta bir Arap aşireti : Şammar.

(6) Dadaloğlunun adı Veli'dir.

(7) Bozulama : şaşırma, yanlış düşünme Olmakla beraber Devenin çıkardığı sese de denir.

(8) Hadım etti, yahut kulağını keserek «Enledi» demektir.

(9) Kıta yerine, dört satırlık parçalar demektir. Karalama : ayni zamanda : yalnız Rediflere de denir.

(10) Furtuna demektir.

(11) Irgalamak demektir.

(12) Sıcak yerler, sahil boyu.

(13) Keler = galeri : dağların kenarlarındaki oyuk taş mağralar.